

A FRANCIA KÖVETEK ÉS NAGYKÖVETEK SZEREPE A MAGYARORSZÁGRÓL ALKOTOTT KÉP VÁLTOZÁSÁBAN (1944–1994)

Bevezető

E tanulmány célja, hogy bemutassa a francia követei (1963-tól nagykövetei) Magyarországról alkotott képének változását, a magyarországi francia diplomáciai misszió vezetőinek szerepét és helyét a francia diplomácia rendszerében. A dolgozat az elmúlt évtizedekben a francia levéltárakban (Párizsban és Nantesban) feltárt forrásokra és a francia nyelvű szakirodalomra támaszkodva adja szintézisét a kutatási tapasztalatoknak, illetve ismerteti a francia követei/nagykövetei Magyarország-képének változásait. Láthatjuk, hogy e tekintetben éles határvonal húzható meg az 1945 előtti, illetve az 1945 és 1990 közötti korszak között, de jól érzékelhető a váltás a rendszerváltoztatás előtti és az azt követő időszak között is. Feltehetjük magunknak a kérdést, hogy egy nagykövet hogyan és milyen mértékben befolyásolta a hazánkról alkotott képet, milyen hatással volt a francia vélemények alakulására. A diplomáciai missziók vezetőinek szerepe a francia diplomácia rendszerében lényeges változáson ment keresztül az elmúlt évtizedekben, a tudományos-technológia forradalom új lehetőséget és kihívást jelentett (jelent).¹

Az 1944 és 1994 között hazánkban diplomáciai szolgálatot teljesítő francia diplomaták eltérő motivációkkal és különböző előképzettséggel kerültek Magyarországra. A történelmi kontextus is jelentős hatással volt kiválasztásukra, az itt végzett munkájukra, a rólunk alkotott véleményük változására. Dolgozatunk kronológiai rendben ismerteti a fontosabb szereplőket és az egyes korszakok jellegzetességeit, sajátosságait.

¹ Maurice Vaisse: Introduction générale: Une période de réformes incessantes (des années 1970 à 2018). In: *Diplomatie française. Outils et acteurs depuis 1980*. Paris, 2018, 27–42.

1. A nagykövetek helye és szerepe a francia diplomáciában

A nagykövetek tevékenységét az 1961-es Bécsi konvenció szabályozza,² amely Franciaországban, 1964. április 24-én lépett hatályba. Szövegét 1963-ban kiegészítették a konzulok jogállását szabályozó egyezményvel, az új szerződés – a ratifikációt követően – 1971. január 30-án lépett hatályba. A konvenció értelmében egy nagykövet a küldő állam egyszemélyi képviselője, és a legnagyobb rangot jelenti a diplomáciai hierarchiában.³

Franciaországban a nagykövetek feladatait az 1979. június 1-jei rendelet szabályozza.⁴ A rendelet szerint a nagykövet képviseli a francia érdekeket, kapcsolatot tart a fogadó ország kormányzati képviselőivel. Célja, hogy a fogadó ország politikájának és életének teljességét megismerje, gazdasági, kulturális, tudományos és katonai kapcsolatokat építsen ki. A magas rangú tisztviselőnek számító nagykövet feladata a nagykövetség adminisztrációjának működtetése és a civil kapcsolatok ápolása. A nagykövetnek joga van az „Őexcellenciája” (*Son Excellence*) megnevezésre, de ez a megszólítás a francia nagyköveteket a saját hazájukban nem illeti meg. A francia diplomáciai szolgálatban a nagykövetek szakmai életútjuk csúcspontján kapják meg a nagyköveti címet, az első tanácsosi poszt betöltése után. A nagykövetek kinevezése általában független az államfő személyétől és a kormányzati politika változásaitól. A nagykövet fő feladata, mint már említettük, Franciaország érdekeinek képviselete, így sikeres szolgálati karrierje során – mintegy annak megkoronázásaként – megilleti a „Franciaország nagykövete” (*Ambassadeur de France*) cím használata.⁵

Franciaországban a nagykövetek és konzulok kinevezését az 1969-es rendelet⁶ szabályozza, amely a kinevezés módját és az előremenetel szabályait is meghatározza. A nagykövetet a köztársasági elnök nevezi ki a Minisztertanács jóváhagyásával, a Külügyminisztérium előterjesztése alapján. A vizsgált korszakban a nagykövet kinevezését alapvetően az adott ország tekintetében meglévő francia érdekek határozzák meg. Franciaországban – az amerikai gyakorlattól eltérően, ahol az eltérő pártcsaládból kikerülő elnökök politikai irányváltása szerint nevezik ki őket – a nagykövetet az éppen regnáló elnök személyétől függetlenül, szakmai tapasztá-

² A konvenció értelmében a nagykövetek fő feladatai a következők. 1. Reprezentálás. 2. Az állampolgárok és a küldő állam érdekeinek védelme. 3. Tárgyalások és kapcsolattartás. 4. Minden megengetett eszközzel információk gyűjtése. 5. A bilaterális kapcsolatok építése.

³ Lásd Marie-Christine Kessler: *La politique étrangère de la France. Acteurs et processus*. Paris, 1999, 76–96.; Jean Bailloux (szerk.) *Les Affaires étrangères et le corps diplomatique français*. Tome II. 1870–1980.

⁴ <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000516462&categorieLien=cid> Décret n°79-433 du 1 juin 1979. (Utolsó letöltés: 2018. november 17.)

⁵ Kessler: i. m. 111.

⁶ <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000499400> (Utolsó letöltés: 2020. január 31.). Décret n°69-222 du 6 mars 1969.

latai és a diplomáciai hierarchiában betöltött helye alapján választják ki. Ritka, ha valakit az elnök a saját politikai táborából nevez ki, ennek általában jól meghatározott politikai-diplomáciai okai vannak. A francia diplomáciai kar tagjai között megtalálhatók a francia arisztokrácia (pl. Margerie család) és a felső burzsoázia tagjai (pl. François-Poncet), akik fontos szerepet játszottak a 19–20. századi francia történelemben.

Az 1945 utáni korszakot tekintve, a francia nagyköveteknek a francia diplomácia hivatali szerkezetében betöltött szerepe lényegesen megváltozott. Az 1945. április 13-ai rendelet alapján a Külügyminisztérium hivatali szerkezete az új feladatoknak megfelelően átalakult. Az átszervezés előtt egyetlen igazgatóság működött, később azonban négy igazgatóságot hoztak létre, illetve a nagykövetek ügyköre is módosult. Az 1945-ben kialakított szervezeti struktúra lényegét tekintve nem változott, a nagykövetek kiválasztásában továbbra is a szakmai szempontok érvényesültek. A külügyi szolgálat működésére vonatkozó reformokat elsődlegesen a megváltozott nemzetközi helyzethez történő alkalmazkodás miatt vezették be, és a szerkezet a lényegét tekintve negyven év alatt alig változott.⁷ Erdemi változást jelentett viszont François Mitterrand hatalomra jutása, aki ideológiai szempontok miatt, az új külpolitika kihangsúlyozása érdekében – elsősorban az első hétéves elnöki ciklusa (1981–1988) első felében – nagyobb teret engedett a külügyi eliten kívüli személyek nagykövetté való kinevezésének.

1976 és 1981 között a francia külügyminisztériumban hat olyan nagyobb jelentőségű szervezeti reformot hajtottak végre, amelyek érintették a nagykövetek jogállását. 1993-ban újra hatalomra jutott a jobboldal, és Alain Juppé külügyminiszter a Külügyminisztérium újabb reformjáról határozott. Az átalakítás a Michel Debré külügyminiszter által 1969-ben meghatározott elvek alapján kívánta a külügyi szolgálat munkáját hatékonyabbá tenni és tekintélyét növelni. A reform fő célkitűzése a külügyi szolgálat hatékonyságának növelése, a nagykövetségek és a Külügyminisztérium munkájának hatékonyabb szervezése, és egyben az euroatlanti integrációs folyamatokhoz való racionális alkalmazkodás volt. A miniszterelnökségen létrehozták Az Állam Külügyi Eszközeinek Miniszterközi Bizottságát (CIMEE), amelynek elsődleges feladata a külügyi szolgálat működéséhez szükséges információk összegyűjtése, a külügyi szolgálatok munkájának meghatározása, valamint az volt, hogy javaslatokat tegyen a külügyi szolgálati munka hatékonyságának javítására.

A reformok keretében a nagykövetek feladatait is újragondolták, és a változásokat lefektették az 1993. november 3-án kiadott rendeletben. Ennek értelmében a nagykövet teljes felelősséggel irányítja, koordinálja a diplomáciai misszió működését a Külügyminisztérium felügyelete és irányítása alatt. A nagykövet képviseli a köztársasági elnököt, a kormányt és az összes minisztert, és egyedül ő fogadhatja a fogadó országba érkező miniszterek delegációját. A nagykövetnek joga van ahhoz, hogy a nagykövetségre kinevezendő diplomatákról tájékoztassák, s a kinevezések-

⁷ Kessler: i. m. 97–111.

kel kapcsolatban véleményét megfogalmazhassa. Az 1993-as rendelet értelmében a nagykövetnek az összes üggyel kapcsolatban tájékoztatást kell kapnia. A dokumentum ugyanakkor kötelezővé teszi a nagykövet számára, hogy rendszeresen hazautazzon Franciaországba, és közvetlenül adjon jelentést munkájáról. Ezekre a megbeszéléseken a külügyminisztérium szervezeti egységei mellett a központi adminisztráció egyéb, más minisztériumokban működő, de a relációban érintett szervezeti egységei is részt vesznek.⁸

A követek és nagykövetek szerepe a Magyarországról alkotott francia vélemények megértése szempontjából fontos. Egy-egy nagykövet személyes véleménye, a fogadó országhoz való viszonya, az arról készített jelentései és összefoglalói elengedhetetlenek az adott ország bel- és külpolitikai viszonyainak megértéséhez. A nagykövet működése során keletkezett források a Francia Külügyminisztérium központi levéltárában (*La Courneuve*), illetve a nagykövetségek és konzulátusok levéltárában (*Nantes*) vannak elhelyezve,⁹ így a két intézmény levéltári iratai kiegészítik egymást.¹⁰ A rendszerváltás időszakáig a francia diplomáciai struktúrában a legnagyobb presztízse a washingtoni és a londoni nagykövetségnek volt, de Kelet-Közép-Európa szemszögéből a moszkvai és a bonni nagykövetség szerepe is kiemelkedő.¹¹

2. Példák a magyar–francia kapcsolatok történetéből

2.1. Az újrakezdéstől a kiábrándulásig (1944–1962)

A budapesti francia követséget 1944 augusztusától egészen 1945-ig Christian Desplaces de Charmasse követségi tanácsos vezette ideiglenes ügyvivőként. A németek Magyarország megszállása után folyamatosan követelték, hogy a magyarok toloncolják ki a francia diplomátákat az országból, de erre még a nyilas-kor-

⁸ Kessler: i. m. 111–120. A teljes reformokról Vaïsse: i. m. 27–42.

⁹ <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/acceder-aux-centres-des-archives-diplomatiques/> (Utolsó letöltés: 2018. november 17.)

¹⁰ Ez a levéltári részleg viszonylag ismeretlen a magyar kutatók számára, de hangsúlyozni kell, hogy itt őrzik a követségek, nagykövetségek és konzulátusok – elsősorban technikai, adminisztrációs vonatkozású – iratait. Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a követségi, nagykövetségi fondban lényegesen több forrást lehet találni a diplomáciai szolgálat munkájára, a fogadó ország politikusaira és az ország mindennapi életére vonatkozó eseményekről, mint az ún. központi kormányservek levéltári fondjaiban.

¹¹ Jelenleg Kelet-Európában Oroszország, Ukrajna és Lengyelország található a francia diplomácia prioritási rendjében (*vocation élargie*). A többi kelet-európai ország, közöttük Magyarország, a 95 egyéb nagykövetséggel együtt a kiemelten kezelt (*mission prioritaire*) nagykövetségek sorában van. Francia szemszögéből első helyen nyolc nagykövetség van: Németország, Spanyolország, Egyesült Államok, Olaszország, Madagaszkár, Marokkó, Egyesült Királyság, Szenegál. Lásd Vaïsse: i. m. 224.

mány sem volt hajlandó. 1944. december 7-én – a háborús front Budapest közelébe érkezésével – a magyar kormány a minisztériumok kitelepítése mellett a követségeket is felszólította az ország nyugati határára való költözésre. Charmasse ügyvivő is így került Magyarországra, ahonnan a szovjet katonák hurcolták el 1945-ben Szombathelyre, majd Badenbe és onnan Kiskőrösre. A diplomata és lánya csak Catroux tábornok moszkvai közbelépésével, 1945. december 23-án szabadult.¹² Jóllehet a két ország nem került hadiállapotba, a budapesti francia követség működése megszűnt 1944 decemberében, és így *de facto* a diplomáciai kapcsolatok is megszakadtak. A hivatalos viszony helyreállítására bő egy évre volt szükség, mert Moszkva nem támogatta az általa megszállt területeken – különösen Magyarországon – a francia diplomáciai jelenlétet. A front Budapesten történő áthaladása után Paul Giraud képviselte átmenetileg a francia érdekeket az országban. A francia érdekeltségű Danubia Textil Rt. igazgatója egyike volt a budapesti francia ellenállás vezetőinek. Többek között ő hozta létre az ún. *Nemzeti De Gaulle Bizottságot*. Ez a szervezet kapcsolatban állt a *Francia Nemzeti Felszabadító Bizottsággal* (*Comité français de libération nationale*, CFLN) a budapesti francia katonai attasé titkárán, Noël Clavel hadnagyon keresztül. Ő közvetítette azt az 1944. október 10-én kelt titkos rendelkezést, amely előírta, hogy amíg a németek által házi őrizetben tartott Dampierre gróf, korábbi követ a feladatkörét nem tudja ellátni, addig Paul Giraud legyen a francia érdekek magyarországi képviselője.¹³ A megbízottat egyébként a brit titkosszolgálatok (MI6) embereként tartották számon.¹⁴ Annak ellenére, hogy Párizs rendszeresen sürgette a magyarországi francia külképviselet rendezését, a De Gaulle Bizottság elnökét csak 1945. november 1-jétől ismerték el hivatalosan. A Quai d'Orsay 1945 novemberében úgy döntött, hogy egy hivatásos diplomatát küld Budapestre Robert Faure személyében (1904–?), aki 1942-ig először Ankarában, majd pedig konzuli attaséként Szalonikiben szolgált. Visszatérte után a Vichy-adminisztráció több hónapra fizetés nélküli szabadságra küldte, majd 1943 novemberében a belgrádi francia külképviselet munkatársa lett, ahonnan Budapestre helyezték. Robert Faure 1945. december elején titokban, a bécsi katonai misszió segítségével illegálisan megfordult Magyarországon. Az erről tudomást szerző szovjet hatóságok – felháborodásuknak hangot adva – csak 1946. január

¹² Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères. Centre des Archives diplomatiques de la Courneuve (a továbbiakban: MEAE CADC), Z-Europe, 1944–1960, 190QO Sup. vol. 1. Dossier Charmasse.

¹³ Noël Clavel hírszerző tiszt volt, aki rádióadón keresztül 1942-től kapcsolatban állt a Bejrútban működő BCRA-val (*Bureau Central de Renseignement et d'Action*) – De Gaulle tábornok hírszerző irodájának közel-keleti fiókjával. Fejérdy Gergely: De Gaulle és Magyarország a második világháború végén. In: Markó György – Schmidt Mária (szerk.): *Hogy jobban értsük a huszadik századot*. Budapest, 2014, 293–303.

¹⁴ Catherine Eva Schandl: *Swedish Gold. Book 3 in the Trilogy about MI6 in World War II Budapest*. Lulubooks, 2011, 109–110.

közepén adták meg neki a hivatalos engedélyt a Budapestre való utazásra.¹⁵ Robert Faure-t 1947-ben visszahívták, majd ugyanezen év második felében a prágai francia követségre került. Robert Faure magyarországi elismerésének napján azonnal *agrémentet* kért a Franciaország által kijelölt budapesti követ, Henry Gauquié (1894–1959) számára.

A magyar Külügyminisztérium 1946. január 24-én hozzájárulását adta ahhoz, hogy a francia diplomata Magyarországon képviselje hazáját. A tapasztalt diplomatának számító új követ 1946. június 19-én adta át megbízólevelét;¹⁶ jól beszélt oroszul, bölcsészettudományi licenciátussal rendelkezett, és 1920-ban lépett a francia külügyminisztérium szolgálatába. Először a Quai d’Orsay közép-európai osztályán dolgozott, majd 1924-től külszolgálatot teljesített Varsóban, Münchenben, Belgrádban és Berlinben. A II. világháború kirobbanása Varsóban érte. 1940-ben tért vissza Párizsba. 1942 márciusában a Vichy-kormány Stockholmba nevezte ki, de néhány hónap után visszahívták. Gauquié engedelmeskedés helyett inkább lemondott állásáról és Londonba ment. A brit fővárosban a CFLN külügyi bizottságának vezetőségi tagjaként dolgozott, és fontos szerepet töltött be a szovjetekkel folytatott tárgyalásokon. 1944-től önkéntesen informálta a londoni szovjet követség tanácsosait is.

Budapesten már az első hivatalos látogatásai során sem rejtette véka alá szimpátiáját a szovjet megszállókkal és a magyar kommunistákkal. Gauquié 1946. augusztus 5-én meghívta a magyar külügyminisztert, Gyöngyösi Jánost, akinek azt mondta, hogy a magyar kormányférfiak közül a legtöbb szimpátiával és megértéssel Rákosi Máttyás részéről találkozott.¹⁷ Gauquiének a magyarországi eseményekhez való hozzáállása azonban fokozatosan megváltozott. A magyar belpolitikai események nyomán – 1947-ben Nagy Ferenc miniszterelnök puccsszerű leváltását látva, valamint az ún. kékcédulás választások hatására – a korábban látványosan szovjetbarát és a kommunizmust kevésbé bíráló francia követ egyre kritikusabbá lett.¹⁸ Gauquié végső ellenérzését és felháborodását a Rajk-per váltotta ki. Az a tény, hogy több franciát – köztük lánya vőlegényét, Paul Marty századost is – kémkedés gyanújába keverték és kiutasították Budapestről, mélységesen felháborította. Gauquié mindezek után 1949 szeptemberében visszahívását kérte.¹⁹ Párizsban

¹⁵ Fejérdy Gergely: Magyarország a Quai d’Orsay szemével (1944–1949). *Külügyi Szemle*, 2007, 1–2. sz. 153–163.; Uő: *L’Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre Froide: Les relations diplomatiques et culturelles entre les pays francophones de l’Europe occidentale et la Hongrie de 1944 a 1956*. Paris, 2014, 77–88., 117–130.

¹⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), XIX-j-1-k-Franciaország 1945-1964, 3. db. 4/a/30.635/3-1946.

¹⁷ MNL OL XIX-J-1-u, 1945–1989, Gyöngyösi János, 22. db. 5. sz. 7/RES/MK-1946. Budapest, 1946. augusztus. 6.

¹⁸ MEAE CADC, Z-Europe, 1944–1960, 190 QO, vol 17. 483. sz. jelentés, 1947. december 20. f. 131.

¹⁹ Fejérdy: *De Gaulle és Magyarország...* 288–290.

azonban nem tudtak neki megfelelő pozíciót biztosítani, így kénytelen volt még maradni. Gauquié számára az utolsó csepp a pohárban a katonai attasé, Georges Barazer de Lannuiren ezredes kiutasítása volt 1950. június 5-én. Néhány hétre rá a francia követ a Quai d'Orsay egyetértésével, a szokásos búcsúlátogatások nélkül távozott posztjáról.²⁰

Gauquier utódja négy hónappal később Jean Delalande (1895–1965) követ lett. A párizsi magyar követség szerint az új külképviselet-vezető semmilyen befolyással sem rendelkezett a francia külpolitikában, de még a minisztériumban sem, és elsősorban pénzkeresési céllal vállalta el a budapesti posztot.²¹ Budapesten passzív, inkább protokolláris jelenléte biztosító személyként fogadták Delalande-ot. Az új követ 1950. október 7-én érkezett Magyarországra, és október közepén már át is tudta adni megbízólevelét a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének. Delalande a hidegháború legfeszültebb éveiben volt kénytelen vezetni a budapesti követséget. 1951 januárjától szigorúan korlátozták a diplomaták szabad mozgását: csak engedéllyel hagyhatták el a fővárost övező 30 kilométeres zónát, s ezzel párhuzamosan állandó megfigyelés alatt tartották őket. A kétoldalú kapcsolatok ebben a korszakban süllyedtek a legmélyebbre, így Delalande elsősorban mint „megfigyelőállomás” tartotta fontosnak a hivatalos jelenléte Budapesten. Sztálin halálát követően a kisebb enyhülés rövidesen megtorpant, és a követség képtelen volt kitörni az elszigeteltségből. Delalande-ot végül 1956 márciusában hívták vissza,²² s rövidesen visszatérése után nyugdíjazták. Delalande nem tartozott a tapasztalt politikai diplomaták közé, így leginkább konzuli feladatokat látott el karrierje során, illetve tudományos munkát is végzett. Ez utóbbi elismeréseként a francia akadémia levelező tagja lett.

Delalande utódja Budapesten Jean Paul-Boncour (1898–1973) lett. A már komoly diplomáciai karriert befutott 58 éves diplomata számára a Quai d'Orsay által felajánlott kelet-európai követi posztot – holott ő már nagykövet volt – többen egyfajta büntetésként értelmezték. Jean Paul-Boncour ugyanakkor ezt nem így látta. A francia külügyminisztérium nemcsak Budapestet, hanem a Dél-Afrikai Köztársaság nagykövetségét is felajánlotta a diplomatának, aki elsősorban idős, beteg édesapja miatt kívánt Európában maradni. Emellett azonban különösen érdeklődött a kommunista rendszerek működése iránt. A diplomata 1956. június 1-jén érkezett Budapestre és már egy héten belül átadta megbízó levelét az elnöki tanács elnökének.²³ Jean Paul-Boncour kiválóan ismerte a régiót, és Magyarországon is többször járt, hiszen karrierje során kétszer is szolgált Bukarestben –

²⁰ A szerző családtól származó információja. (Az interjú 2018. augusztus 7-én készült.)

²¹ Fejérdy: *De Gaulle és Magyarország...* 364.

²² Uo. 494–495.

²³ Garadnai Zoltán: *Franciaország keleti nyitási politikája és a magyar–francia kapcsolatok története (1963–1968). A francia „détente-entente-coopération” politika lehetőségei, külső és belső korlátai.* Budapest, 2013, 83–85.

először 1934–1935-ben, majd 1945–1948 között – de nem számított Közép-Európa szakértőnek. Jogi tanulmányok folytatása után, 1922-ben lépett diplomáciai pályára. A harmincas években nagy előnyére vált, hogy nagybátya, Joseph Paul-Boncour, Franciaország miniszterelnöke és több alkalommal külügyminisztere, külön is segítette előmenetelét. A genfi évek után, 1939-ben Jean Paul-Boncour a francia külügyminisztérium információs főosztályvezetője lett, majd ismét Washingtonban, végül pedig Kínában szolgált. 1943-ban lemondott állásról és csatlakozott a De Gaulle vezette ellenálláshoz. 1944-ben az ideiglenes kormány külügyminisztériumában az „Amerika főosztály” helyettes vezetője lett, majd néhány hónap után bukaresti francia követ. Romániában nemcsak a kommunista hatalomátvételnél volt tanúja, hanem megismerte az erdélyi kérdést is, és ezen keresztül magyarokkal is kapcsolatba került. 1956-ban energikusan vette kézbe a követség vezetését, és megpróbálta kimozdítani a holtpontról a francia–magyar kapcsolatokat, miközben a rendszer ellenzőivel is találkozásokat kezdeményezett.²⁴ Jean Paul-Boncourra meghatározó hatást gyakorolt az 1956 őszi kirobbant forradalom, amelynek közvetlen szemtanúja volt.

A magyar szabadságharc leverését követően rendkívül ellenszenvesnek ítélte meg Kádár János politikáját, és a magyar vezetők előtt párhuzamot vont a franciaországi német és a magyarországi orosz megszállás között.²⁵ A magyar hatóságok bizalmatlanok voltak iránta, mert közismerten antikommunista meggyőződése, a magyar intellektuális körökkel ápolta jó kapcsolatait, illetve az amerikai követségre menekült Mindszenty József bíborossal történt rendszeres találkozásai gyanússá tették, így szigorú Rákosi-korszakot idéző módon megfigyelés alá helyezték és ahol lehetet munkáját akadályozták.²⁶ De Gaulle hatalomra jutása után, 1960-tól lassan – elsődlegesen a szakdiplomácia terén – olvadásnak indultak a hivatalos kétoldalú kapcsolatok, de ebben a folyamatban Paul-Boncour már akadályt jelentett. 1961 elejétől a Quai d’Orsay le akarta váltani, de végül csak 1962 elején hívták vissza Budapestről,²⁷ amiben az is szerepet játszott, hogy 1962. február 28-án a párizsi magyar követség jegyzékben ítélte el a francia diplomata és felesége magyarországi tevékenységét. A francia fél a jegyzék következtében felgyorsította a követ visszarendelését²⁸ és az új követ kiküldését.²⁹

²⁴ Uő: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1957–1962)*. Budapest, 2011, 2. dokumentum, 68–69.

²⁵ Garadnai: *Franciaország keleti nyitási politikája és a magyar–francia kapcsolatok története...* 87.

²⁶ Kecskés D. Gusztáv: *Franciaország és a magyar forradalom*, 1956. Budapest, 2007, 263.

²⁷ Garadnai: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez...* 63.

²⁸ Uo. 216.

²⁹ Fejérdy Gergely: Jean Paul-Boncour, un diplomate français expérimenté en poste à Bucarest et Budapest après 1945. In: Frédéric Dessberg és Antoine Mares (szerk.): *Militaires et diplomates français face à l’Europe centrale*. Paris, 2017, 319–335.

Összegezve megállapítható, hogy 1945-öt követően a Budapestre kinevezett három francia követ személye és tevékenysége jól tükrözte Párizs Magyarországgal kapcsolatos politikáját. Kezdetben egy szovjetbarát diplomatára támaszkodva Franciaország reményt látott a francia–magyar kapcsolatok elmélyítésére, de a Rákosi-rendszer kiépülésével – különösen 1947-től – teljes lett a kiábrándulás. Az 1950-ben Budapestre küldött, befolyással nem rendelkező, saját gazdagodását szem előtt tartó francia követ személye jól mutatta azt a tényt, hogy a klasszikus hidegháború időszakában Párizs a francia érdekek szempontjából jelentéktelen szovjet provinciaként tartotta számon Magyarországot. Jelentős fordulatot hozott néhány hónapra az 1956-os forradalom és azt megelőző néhány hét, illetve az a tény, hogy egyfajta véletlen folytán a régiót jól ismerő, tapasztalt követ került Budapestre. Jean Paul-Boncourra nagy hatással volt a forradalom, támogatta a magyar szabadságharcot, és 1957-től élesen szembekerült a szovjetek hatalmát Magyarországon biztosító, Kádár János fémjelezte rendszerrel. Az 1956-ban látványosan fejlődésnek induló kétoldalú kapcsolatok ismét mélypontra jutottak, és 1945–1962 között lényegében kétszer is kiábránduláshoz vezetett a remény és az újrakezdés kísérlete a francia–magyar viszonyban.

2.2. A hatvanas évek és a követi szint nagyköveti szintre emelése

A magyar kormánnyal konfliktusos viszonyban lévő Paul-Boncour visszahívása után a szintén karrierdiplomata Pierre Francfortot (1908–1998) nevezték ki követnek. Francfort Politikatudományok Iskolát végzett, és karrierjét alkonzulként kezdte. 1939 és 1941 között katona volt, majd rész vett az ellenállásban, így 1945 után szakmai karrierje felgyorsult: fokozatosan lépett előre a diplomáciai ranglétrán, és 1956-ban a Becsületrend Lovagja címet is megkapta. 1959 és 1962 között részt vett az új alkotmány kidolgozásában. 1953 és 1957 között Bukarestben volt követ, majd 1962-ben Budapestre küldték, ahol aktívan részt vett a követségi szint nagyköveti szintre emelésében, 1963 és 1965 között Franciaország első budapesti nagykövete volt.³⁰

Az 1963-as amnesztia után a francia diplomata nagy ambíciókkal látott hozzá a kapcsolatok újraépítéséhez, és személyét magyar részről is megkülönböztetett figyelemmel kezelték.³¹ Ő volt az első francia diplomata, akit Kádár János is fogadott. Francfort jelentéseiben Magyarországot rendszeresen Romániához viszonyítva értékelte, ami egyrészt azzal magyarázható, hogy korábban ott teljesített szolgálatot, másrészt azzal, hogy a nemzeti sajátosságokban megmutatkozó eltérések, és így a Szovjetunióhoz való viszony változásai élenként foglalkoztatták a francia döntéshozókat. Az 1963–1964 folyamán fokozatosan Kelet felé forduló francia diplo-

³⁰ Garadnai: *Franciaország keleti nyitási politikája és a magyar–francia kapcsolatok története...* 117.

³¹ Uo. 103.

mácia kereste azokat a konkrét kapcsolódási pontokat, amelyeken keresztül a kelet-európai formális és informális befolyását növelni tudta. Ebben a diplomáciai elemző munkában – tekintettel a korábbi, információhiányos periódusra – a követi jelentések jelentősége egyre inkább megnövekedett. A komoly szakmai tapasztalatokkal rendelkező, a magyar rendszerhez az elődjéhez képest rugalmasabb hozzáállást mutató Francfort követ számára a magyarországi szolgálat a diplomácia karrier egy újabb jelentős állomását jelentette, és ennek megfelelően igyekezett a saját, és így közvetve a diplomáciai missziójának jelentőségét is kihangsúlyozni. A magyar–francia kapcsolatok vonatkozásában a kapcsolatok nagyköveti szintre való emelése volt az első jele annak, hogy a két ország elérkezettnek látta az időt arra, hogy magasabb szinten folytassák az együttműködést. A nagyköveti kapcsolatfelvétel 1963. december 17-én történt meg, ami a diplomácia nyelvén azt jelentette, hogy a két ország immár a nyilvánosság előtt is kimutatja a kétoldalú kapcsolatok kölcsönös továbbépítésének szándékát.³² A nagykövet nagyon sokat tett azért, hogy a magyar–francia kapcsolatok fejlődjenek, és az első párizsi magyar külügyminiszteri út (1965. január 12–13.) megvalósulhasson.³³

2.3. Az enyhülés. A kétoldalú kapcsolatok kiegyensúlyozott fejlődésének időszaka

Francfort után Raymond Gastambide (1910–2010) jogász, politológus került a budapesti nagykövetség élére, ahol 1965 és 1971 között teljesített diplomáciai szolgálatot. Gastambide szintén karrierdiplomata volt, 1937-ben lépett diplomáciai szolgálatba, és elsősorban konzuli feladatokat kapott. Ő is részt vett az ellenállásban, így karrierje 1945 után sem szakadt meg, és érezhetően előrelépett a diplomáciai ranglétrán. Szakmai karrierjének kiemelkedő állomása volt a budapesti nagyköveti kinevezés, tekintve, hogy ezzel a Külügyminisztérium ranglétráján előrelépett, ami már a budapesti nagyköveti poszt presztízsének érezhető növekedését mutatta. A feladata elsődlegesen az volt, hogy elősegítse a magyar–francia kapcsolatok építését.³⁴ Szolgálatának ideje alatt valósult meg Couve de Murville magyarországi látogatása 1966-ban, ami a de Gaulle-i keleti nyitási politika egyik állomása volt. Gastambide igyekezett a gazdasági kapcsolatokat is fejleszteni, diplomáciai missziójában ugyanakkor az 1968-as csehszlovákiai intervenció törést okozott. A két ország kapcsolatai ugyan nem épültek le olyan mértékben, mint az 1956-os forradalom után, de a diplomáciai szolgálatot 1968 és 1970 között hullámvölgy jellemezte, és Párizs csak 1971-ben határozta el, hogy újraindítja a keleti kapcsolatokat.³⁵

³² Uo. 116–118.

³³ Uő: Péter János külügyminiszter franciaországi útja. A De Gaulle-i Európa-politika magyarországi értelmezései. *Levéltári Közlemények*, 2003. 1–2. sz. 135–158.

³⁴ Uő: *Franciaország keleti nyitási politikája és a magyar–francia kapcsolatok története...* 211.

³⁵ Uo. 308–314.

Gastambide utódja Gérard Amanrich (1921–1977), a francia diplomáciai kar egyik legtehetségesebb képviselője volt, aki szakmai karrierjében egészen 1976-ig töretlenül haladt előre. Magyarország 1971 és 1974 között teljesített nagyköveti szolgálatot, feladata elsődlegesen az volt, hogy a két ország kapcsolatait a Helsinkifolyamat keretében fejlessze. Sikeres magyarországi szolgálata után a diplomáciai hierarchiában előrelépett és szentszéki nagyköveti rangsorba került. Diplomáciai karrierjének az vetett véget, hogy 1976-ban VI. Pál pápa audiencián fogadta Valéry Giscard d'Estaing elnököt, akit a frissen elfogadott francia abortusztörvény miatt nem engedett leülni. A megalázott elnök kérésére visszahívták a francia nagykövetet,³⁶ aki karrierjének megtörését nem bírta elviselni, mentálisan össze-roppant és öngyilkosságot követett el.

A francia–magyar kapcsolatok stabilitását mutatja azonban, hogy 1974 és 1980 között a nagy diplomáciai tapasztalatokkal rendelkező Raymond Bressiert (1919–1987) nevezték ki nagykövetnek. Bressier 1945-ben lépett diplomáciai szolgálatba, az Európai Igazgatóságon három alkalommal is dolgozott, és 1969-ben a Külügyminisztérium főtitkári tisztségét is betöltötte. Hat évig tartó budapesti diplomáciai szolgálata a két ország közötti jó kapcsolatok kiépítésének időszakával esett egybe. A két ország viszonyában a felsőszintű találkozók jelentették a fordulópontot, amelyek közül kiemelkedett Kádár János 1978-as párizsi látogatása.³⁷

2.4. A „kis hidegháború” időszakától a rendszerváltozásig³⁸

A nyolcvanas évek első felének nemzetközi helyzete kedvezett azon szándékoknak, amelyek a kétoldalú kapcsolatok fejlesztését tűzték ki célul. A bilaterális kapcsolatok ekkor – a hatvanas évekhez hasonlóan – felértékelődtek. Az új nagykövet, Jacques Lecompt (1925–?) is a kapcsolatok féloldalasságáról értekezett a Quai d'Orsay-nak írt jelentésében, és hangsúlyozta a kereskedelmi kapcsolatok vártnál lassúbb fejlődését. A francia köztársasági elnök magyarországi útja (1982. július 7–9.) fordulópontot jelentett a magyar–francia kapcsolatok történetében, hiszen érzékeltette a rendszer nyugati elfogadottságát és nemzetközi tekintélyét: *„Magyarország tulajdonképpen az az ország Keleten, amely pozitív mérleget tud felmutatni az emberi jogok tekintetében. Ez az ország mindazonáltal – I. Szent István*

³⁶Egy nagykövet felel mindenért, amikor ilyen magas szintű látogatás történik. Az elnökkel szembeni szimbolikus lépés rendkívül megalázó volt. Giscard felháborodásában felelősségre vonhatta őt, hiszen egy nagykövetnek a felelőssége, hogy az ilyen típusú – egyébként kivédhetetlen – problémákat elhárítsa. Az elnök állva tartása és a nagykövet hazahívása diplomáciai üzenetváltást jelentett, ami teljesen független volt a nagykövet személyétől.

³⁷Uő: A magyar–francia kapcsolatok története 1975 és 1985 között. *Külügyi Szemle*, 2011. 2. sz. 38–52.

³⁸Uő: Franciaország és a keleti biztonság François Mitterrand elnöksége alatt. A magyar–francia kapcsolatok története (1981–1995). Budapest, 2018. (Kézirat)

király óta – ezer éve igyekszik mutatni európai és keresztény elkötelezettségét” – jelentette a követ.³⁹

Mitterrand és a miniszterelnök magyarországi útja után – mivel francia részről nem voltak megelégedve Lecompt stílusával – Hubert Dubois személyében (1921–?) új nagykövetet küldtek Budapestre. Párizsban megállapították, hogy a legfelsőbb szintű látogatásoknak köszönhetően a francia–magyar politikai kapcsolatok addig nem látott szintre jutottak, és a korábban nem tapasztalt bizalmi viszony alapján azok további fejlesztését tűzték ki célul.⁴⁰ A politikai együttműködés fejlesztése és a magyar részről Nyugat felé mutató nyitási szándékok megerősítése érdekében az új nagykövetnek hangsúlyoznia kellett a francia függetlenedési politika jelentőségét, amellyel Moszkva és Washington felé egyenlő távolságot kívánt tartani, miközben a párbeszéd fenntartásában volt érdekelt. A francia atlantista politika miatt Budapesten megfogalmazott kritikákra válaszul a nagykövetnek azt az álláspontot kellett képviselnie, hogy Párizs elsősorban közvetítői szerepre törekszik, és a franciák saját maguk választják meg külpolitikai orientációjukat; mindközben Budapest nem törekedett arra, hogy a kedvező lehetőséget kihasználva, nagyobb külpolitikai önállóságot érjen el. Franciaország ugyanakkor a gazdasági kapcsolatok terén komoly lehetőségekkel rendelkezett, hiszen ki tudta használni azokat a politikai előnyöket, amelyek az Európai Közösségekkel (EGK, Euratom) kialakítandó szabadkereskedelem miatt keletkeztek számára. E területen a francia diplomácia arra törekedett, hogy minél inkább hallassa a francia véleményeket, és elkerülje azt, hogy a kapcsolatépítésben a hangsúly a technikai-technokrata kérdésekre helyeződjön. Az új francia nagykövet az 1982–1983-as legfelsőbb szintű francia látogatások után megállapította, hogy a helyzet kedvezően alakult, és a francia jelenlét erősítésére vonatkozó politikát Párizsnak folytatnia kell.⁴¹

A Magyarország irányába megnyilvánuló francia politika alapvető céljai a következők voltak. 1. Megerősíteni és érzékeltetni a francia külpolitikai önállóságot. 2. Egyértelművé tenni a magyarok számára, hogy az Európai Közösségek keretein belül Franciaország jó pozíciókkal rendelkezik, ami Magyarország számára kedvező lehet. 3. A politikai kapcsolatok a gazdasági, a kulturális és a kereskedelmi kapcsolatokkal együtt fejlődnek.⁴² Dubois nagykövet a diplomáciai szolgálata végén készített jelentésében (*rapport de fin de mission*) így értékelte az 1983 és 1986 közötti magyarországi tartózkodását: „Budapesti tartózkodásom alatt nagy

³⁹ MEAE CADC, Europe Hongrie (1981–1985) Carton 5281. Note. Relations politiques franco-hongroises. 6 janvier 1984.

⁴⁰ Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères. Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (a továbbiakban: MEAE CADN), Ambassade de Budapest (1991–1999). Carton 15. N°63/Eu. Releve de conclusions. Réunion pour le plan d'action de M. Dubois, Ambassadeur de France en Hongrie (22 décembre 1983.)

⁴¹ Uo. Plan d'action. Budapest le 29 novembre 1983.

⁴² Uo.

eltérést tapasztalhattam Franciaország részéről Magyarország irányába az 1981. május 10. előtti és utáni időszakban.” „A magyar sajátosság fontos szerepet játszott a francia–magyar legfelsőbb szintű kapcsolatok fejlesztésében, és más szinteken a rendszer belpolitikai változása alapvető szerepet fog játszani ebben a viszonyban.”⁴³

Utódja a szintén karrierdiplomata, Kelet-Európa-szakértő Christine Malitchenko nagykövet asszony (1924–2010) lett, akinek diplomáciai szolgálata egybeesett a magyarországi változásokkal. Az első női nagykövet ugyanakkor nem igazán értette a magyarországi változásokat, azok lendületét és felgyorsulását. Francia részről a nyolcvanas években azzal számoltak, hogy a nyugati nyitási kényszerben lévő, alapvetően német orientációjú országban, kihasználva a kedvező helyzetet, érdemi pozíciókat lehet szerezni, így a nagykövetek feladata ekkor e célok elérése volt. 1988 végén Malitchenko ugyanakkor megállapította, a magyar hatóságok szembesültek azzal a ténnyel, hogy a lakosságot már nem érdeklik a reformok, és inkább az életszínvonal csökkenése miatt aggódnak. A politikai reformok, a plurális demokrácia bevezetése került a figyelem középpontjába, miközben a gazdasági reformok nem igazán valósultak meg; a nagykövet azt érezte, hogy a lakosság nem támogatja a rendszer hivatalos reformpolitikáját, a közvélemény érzelmei alapvetően távol állnak a kelet-európai gondolkodástól, a kommunista vezetők befolyása pedig nagyon gyenge. A magyarországi változások felgyorsulása miatt a nagykövetet visszahívták, és a gazdasági-társadalmi élet egyik közszereplőjét, a francia hivatalnoki kar magas rangú tisztviselőjét küldték Budapestre.

2.5. A rendszerváltozás időszaka

1989-ben Pierre Brochand (1941–) került a nagykövetségi székbe. A felső középosztálybeli, jogász végzettségű, magas rangú hivatalnok-diplomata 1991 és 1997 között a Paris Saint-Germain klub elnöke is volt, illetve 2002 és 2008 között a francia hírszerzés vezetőjeként szolgált. Szakmai karrierjét 1968-ban kezdte, majd 1971 és 1975 között első titkárként Saigonban, majd 1975 és 1979 között tanácsosként Bangkokban szolgált. 1979 és 1982 között San Franciscóban főkonzulként, utána 1985-ig az Ázsiai és Óceániai Aligazgatóság vezetőjeként működött, ahonnan a New York-i francia ENSZ-misszó élére került. A kelet-európai változások arra késztették a Külügyminisztérium döntéshozóit, hogy egy nagy tapasztalattal rendelkező diplomatát küldjenek a változások előtt álló Magyarországra, így került Pierre Brochand Budapestre. Magyarországi diplomáciai missziója után 1993 és 1995 között Izraelben volt nagykövet, a Külügyminisztérium Kulturális Igazgatóságát vezette, és a kormány diplomáciai tanácsadója volt. Ezután a francia hírszerzésnél szolgált, majd, mint már említettük, annak vezetője volt. 2003-ban megkapta a *Franciaország nagykövete* címet. Brochand idején a két ország kapcso-

⁴³ MEAE CADN, Budapest (1991–1999) Carton 15. N° 479/Eu. Rapport de fin de mission. 1.

latai új alapokra helyeződtek, a szabad választások után már két egyenjogú ország építette tovább a kétoldalú kapcsolatokat egyenjogú partnerként. Brochand nagykövet ebben a folyamatban úttörő szerepet játszott.

A rendszerváltozás időszakának következő nagykövete François Nicoullaud (1940–) volt, aki politológiai tanulmányokat végzett, és 1964-ben lépett diplomáciai szolgálatba. Magyarországon nagykövetként 1993 és 1997 között szolgált, majd 2001 és 2005 között Teheránban volt nagykövet. 1988 és 1991 között Pierre Joxe belügyminiszter mellett diplomáciai tanácsadóként szolgált, 1991 és 1993 között a védelmi miniszter kabinetjének vezetője volt. Hivatalnoki és diplomáciai tevékenysége mellett elemző és tudományos tevékenységet is folytatott; a 2017-es elnökválasztás előtt azon 60 nagykövet közé tartozott, akik nyílt levélben biztosították támogatásukról Emmanuel Macront. A nagykövet számára prioritásként azt határozták meg, hogy valódi partneri kapcsolatok kiépítésére törekedjen, valamint a magyar politikai elitben és – a médián keresztül – az ország közvéleményében is tudatosítsa, hogy „történelmi meghatározottságok nem léteznek a francia–magyar kapcsolatokban.” A francia külügyminisztérium értékelése szerint a nagykövetnek három alapvető kérdéssel kell szembesülnie. 1. Hogyan lehet a történelmi hátrányokat leküzdeni, az előítéleteket tompítani a magyar közvéleményben és a médiában? 2. Milyen Franciaország hozzáállása Magyarország európai integrációjához? 3. Mire számíton a nagykövet Magyarország biztonságára vonatkozó kérdések tekintetében?⁴⁴

Francia részről tisztában voltak azzal, hogy a magyar politikai elit nem táplál semmilyen ellenszenvet Franciaország irányába, de a magyar lakosság, amelynek többsége német hatás alatt áll, továbbra is előítéllettel viszonyul hozzá. A nagykövet ezért alapfeladatul kapta, hogy a Franciaországról kialakult képet a politikai eliten kívül is javítsa. Ezt különösen fontosnak tartották, mivel Franciaország azt az álláspontot képviselte, hogy a kelet-európai országok csatlakozása az Európai Közösségekhez hosszú folyamat lesz, és az a tény, hogy Párizs az utolsók között ratifikálta Magyarország és az Európai Közösségek társulási szerződését, a magyarok számára a francia elutasító politika bizonyítéka volt. Ezért a nagykövetet azzal is megbízták, hogy hangsúlyozza: Párizs teljes mértékben elfogadta a koppenhágai csúcs (1993) határozatait, azok megvalósításában részt kíván venni, így kész arra is, hogy Magyarország uniós csatlakozási folyamatát támogassa. Magyarország a lehető leghamarabb a NATO tagja kívánt lenni, így a nagykövetnek a magyarok Európai Stabilitási Paktumba való bevonását kellett támogatnia.⁴⁵ Nicoullaud számára a gazdasági és a kulturális kapcsolatok fejlesztésének elősegítését határozták meg fő feladatként, és azt, hogy a még meglévő adminisztratív akadályokra felhívja a magyar hatóságok figyelmét. A kulturális kapcsolatok területén az volt a legfőbb cél, hogy az orosz befolyás megszűnése miatt kialakult űrt a francia nyelv tanulá-

⁴⁴ Franciaország nem támogatta a NATO keleti bővítését, ami alapjaiban ellentétes volt a magyar kormány céljaival.

⁴⁵ Uo. 4–5.

sának népszerűsítésével töltsék ki, a franciaországi – a magyarok részéről kevésbé ismert – lehetőségeket ismertessék, tudatosítsák. A Francia Gimnázium terve ennek a folyamatnak a részét jelentette, és fontosnak tartották a hagyományos magyar–francia tudományos együttműködés további fejlesztését is. Új területet jelentett a rendőrségi, az igazságügyi és a katonai együttműködés, illetve a szakdiplomáciai kapcsolatok további fejlesztése.⁴⁶

Az 1993. október közepén Budapestre érkezett nagykövet akcióterve Magyarország mihamarabbi uniós csatlakozásának felvetésével kezdődött: *„Nem csak Magyarország, hanem Franciaország érdeke is, hogy ez az ország a lehető leghamarabb az Európai Unióba lépjen. Minden haszontalan, igazságtalan késlekedés végérvényesen az Unió és az országunk ellen fordítaná [Magyarországot].”*⁴⁷ A francia nagykövet Magyarország csatlakozását két ok miatt sürgette. 1. A két világháború közötti időszak tapasztalatai arra vezetik a francia diplomáciát, hogy a Szovjetunió felbomlása után szétesett régióban a gazdasági, kereskedelmi és kulturális kapcsolatokat fejlessze, és ezzel a kockázatokat csökkentse.⁴⁸ 2. Németország hatása és befolyása kiemelkedő a régióban, ezt a hagyományos német jelenlétet Franciaország nem tudja ellensúlyozni; azért kell az uniós csatlakozást támogatni, mert azon keresztül Párizs tekintélye és szerepe megnövekedhet. Előre kell dolgozni azért, hogy a csatlakozásra váró Magyarország a csatlakozás előtt ne „germanizálódjék”: *„Úgy tekinthetünk tulajdonképpen Magyarországra, mint egy olyan országra, ahol előnyünk van a pozíciók konszolidálása és erősítése tekintetében a politikai, gazdasági és kulturális területen, ami nem lehet másodlagos szerep [számunkra].”*⁴⁹

3. Összegzés

A francia követek, nagykövetek 1944 és 1994 közötti magyarországi tevékenységét vizsgálva láthatjuk, hogy az 1945 előtti időszakhoz képest az ötvenes években visszaesés tapasztalható, majd az 1956-os forradalom, a Kádár-rendszer nyugati nyitási politikája, a Helsinki-folyamathoz való viszony és az 1989–1990-es rendszerváltozás együttesen felértékeltek Magyarországot és szerepét a francia diplomácia rendszerében. Ezt a folyamatot a források és visszaemlékezések alapján viszonylag könnyen rekonstruálni lehet. Míg a II. világháborút követő első évek-

⁴⁶ Uo. 6–9.

⁴⁷ Uo. Plan d'action (15 avril 1994).

⁴⁸ A nagykövet feltette a kérdést, hogy mi lenne akkor, ha Magyarország a továbbiakban nem akarna csatlakozni az Európai Unióhoz. Lásd Uo. 2.

⁴⁹ Uo. Plan d'action (15 avril 1994) Nicoullaud nagykövet munkája legfontosabb céljaként az ország európai uniós csatlakozásának támogatását tartotta, ami „...mutathatná, hogy Franciaország része annak a folyamatnak, amelynek végén (Magyarország) az Unióban található magát, és Franciaország az Európai Unió keretei között az egyik kiemelt partnere lehet (Magyarországnak).” Lásd Uo. 3.

ben a kapcsolatok újramegzáradésának szándéka vezette a követeket, majd az ötvenes évek hidegháborús feszültsége miatt a kapcsolatok mélypontra jutottak, az 1956 és 1962 közötti kétoldalú feszültség után, 1963-tól indultak újra fejlődésnek. A francia követek, nagykövetek arra törekedtek, hogy a fogadó országról a lehető legtöbb információt nyújtsák a központ számára. Munkájuk a hetvenes évektől kezdve egyre könnyebbé vált, az enyhülés politikája olyan közös pontot jelentett, ahol a két ország érdekei találkozhattak. A hetvenes évek ebből a szempontból nézve az „aranykort” jelentették, az 1968 és 1978 közötti időszak alatt a két ország kapcsolatai stabilizálódtak. A nagy változást a nyolcvanas évek első fele hozta meg: a magyarországi válság és a nyugati nyitás kényszere a nagykövetek szerepét tovább erősítette. Az 1988 és 1991 közötti átmeneti időszak után a kapcsolatok minőségi fordulatot vettek, a bizalmi viszony erősödését eredményezték, és egy új korszak kezdetét jelentették. A Nicoullaud nagykövet *rapport de fin de mission*jában megfogalmazott gondolatok is ezt támasztják alá.

Budapest szerepének növekedését példázza, hogy az itt akkreditált követek számára a hatvanas évektől kezdve (1956 után) a magyarországi szolgálat egyben szakmai karrierjük emelkedését is jelentette. Jellemzően karrierdiplomaták kerültek Magyarországra, akik közül többen már szolgáltak a kelet-európai régióban, vagy az ötvenes-hatvanas évekbeli gyarmati szolgálati idejüket követően (jellemzően a konzuli karrier után) léptek tovább a diplomáciai ranglétrán.

A diplomaták jelentései alapján megállapíthatjuk, hogy a két világháború közötti időszakhoz képest lényeges változás ment végbe a Magyarország-kép és –tegyük hozzá – a Közép-Európa-kép alakulásában. Ez a Trianonhoz való viszony magyarországi változásával kapcsolatos francia követi meglátásokban is tükröződött. Párizs érzekelte, hogy a magyar Franciaország-ellenes hangulat jelentősen oldódott, és az új kontextusban a francia diplomácia egyfajta hídszerepet kapott a hidegháborús szembenállásban, majd pedig fontos partnerré lett a berlini fal leomlása után. A nyolcvanas években Franciaország számára megnövekedett a reformokra törekvő Magyarország szerepe, és a nyugati nyitás kényszerét a francia pozíciók erősítésére kívánták kihasználni; nem véletlenül egy olyan országban, amely a két világháború között ugyan németbarát politikát folytatott, miközben Budapest és Párizs nem került egymással hadiállapotba, és a Magyarországra menekült franciák – egyedüli módon a náci Németország által meghódított Európában – szabadon ünnepeleltek nemzeti ünnepükön.

Összességében nézve a francia diplomáciai kar Magyarországon szolgálatot teljesítő nagykövetei számára a budapesti szolgálat fontos állomásnak számított karrierjükben. Többségük kifejezetten szimpatizált a magyarokkal. Paul-Boncour követ az 1956-os forradalom hatása alá került, de pozitívan ítélelhetjük meg a hivatalnok-diplomata Brochand helyzetértékelését is. Nicoullaud nagykövet pedig hosszú évekig volt a Párizsi Magyar Intézet Baráti Körének elnöke, hazánk iránti szimpátiája – ezt személyesen megtapasztalhattuk – továbbra is megmaradt.

GERGELY FEJÉRDY — ZOLTÁN GARADNAI

THE ROLE OF THE FRENCH ENVOYS AND AMBASSADORS IN THE IMAGE CHANGING OF HUNGARY (1944—1994)

The purpose of study is to present the changes of French ambassadors' opinion serving in Hungary, as well as to understand the role and place of the leaders of the French diplomatic mission in Hungary in the system of French diplomacy. The study, based on sources found in French archives and French-language literature, provides a synthesis of research experience and describes the changes of the image of Hungary by French ambassadors. We can ask ourselves the French diplomats (ambassadors) how could influence the image of our country. The role of the leaders of diplomatic missions in the system of French diplomacy has undergone significant changes. Between 1944 and 1994, the French diplomats came to Hungary for diplomatic service with different motivations and different qualifications. The historical context also had a significant impact on their choices, their work and their perceptions of us. Our study presents the main characters, the features and characteristics of each era in chronological order.

